Українська держава понад усе!
Видання Історичного клубу “Холодний Яр”
2021 рік
Квітень
Число 4 (422)

НЕЗБОРИМА НАЦІЯ

З історії беремо вогонь, не попіл
Передплатний індекс 33545

ТЕРПКЕ ЖИТТЯ СОТНИКА МОНКЕВИЧА

125 років тому, 25 березня 1896 р., у с. Баговиці, тепер Кам’янець-Подільського району, народився Борис Монкевич, сотник Армії УНР, автор історичної праці “Слідами новітніх запорожців”.

“Майже 200 літ Україна не творила своєї військової історії… Нам не світило сонце Австерліцу, не краяла серця чорна розпука Ватерлоо і не палали лиця ганьбою Седану. Од Мазепи українська нація наче спала, не переживаючи тих зворушень і катастроф, які навідують кожну самостійну державу і дають їй як би новий імпульс, нову енергію…” – так почав книгу “Слідами новітніх запорожців...” Борис Монкевич.

І ось 1917 року сталося. Одразу після Лютневої революції зійшло сонце української історії – відродилося козацтво, яке стало називатися вільним. Виявилося, що “войовничість уславленого Війська Запорозького жила в нащадках”. Століття неволі не знищили в народі військового духу, що й засвідчило здібність українців до самостійного державного життя.

Книга Монкевича “Слідами новітніх запорожців...” – про славу української зброї, а якщо конкретніше – про звитяжний шлях Війська Запорозького нової доби від волинського міста Сарни до слобожанської столиці Харкова – через Житомир, Київ, Лубни, Ромодан, Полтаву, а потім на Крим і Донбас та звільнення їх від більшовиків. Що важливо, хорунжий Монкевич пройшов цей шлях зі зброєю в руках, а отже, його спогади особливо вагомі.

Народився він 25 березня 1896 року в с. Баговиці Кам’янецького повіту Подільської губернії. У березні 1917 р. став до лав 1-го козацького ім. гетьмана Богдана Хмельницького полк. У січні 1918 р. у складі Студентського куреня взяв участь у бою під Крутами. Обороняв Київ від мурайовської навали.

Навесні 1918 р. Монкевич виганяв більшовиків із Донбасу. Він увесь час перебував на передовій. 28 – 29 квітня 1918 р. після впертого бою його полк визволив ст. Дебальцеве. На відтинку Барвінкове – Дебальцеве богданівці під проводом полковника Олександра Шаповала дощенту розбили батальйон ім. Леніна. І вигнали червоних у їхню злиденну Совдепію. Зупинились богданівці аж у Веселих Ровеньках над тихим Айдаром.

Службу в полку Монкевич продовжив уже як сотник – підвищили його у званні за бойові заслуги під час визволення Лівобережжя.

У полку за вживання московських матюків належала кара, а старшини ще й накладали один на одного грошовий штраф за будь-яке російське слово, яке вихопилося із вуст. Кошти йшли на користь Старшинського зібрання. “Отаке-то було!” – згадував богданівець Сім’янців…

1919 року Монкевич взяв участь у літньому поході об’єднаних українських армій на Білу Церкву – Київ. А у грудні в нього смертельною хваткою вчепився плямистий тиф. Ледь-ледь вижив. Аж у березні року, виснажений до краю, повернувся сотник до війська. Його, як слабосильного, скерували до запасної бригади. 1920 року зголосився до українського війська і старший брат Бориса Яків.

У листопаді 1920 р., напередодні краху армії, Бориса Монкевича призначають старшим осавулом Окремої кулеметної дивізії. Потім був Збруч, дерев’яний місток через нього і роззброєння поляками.

У січні Монкевича разом з іншими штабними старшинами поляки інтернували у Пйотркуві-Трибунальському, де розмістився штаб Дієвої армії і конвой командарма Михайла Омеляновича-Павленка. 1921 року вдалося поступити на математичний факультет Варшавського університету. А це була підстава вийти з табору!

Згодом Борис перевівся на архітектурний факультет Варшавської політехніки. На життя заробляв тяжкою фізичною працею. Ще й виконував громадський обов’язок – був секретарем Української студентської громади у Варшаві.

Серед польської студіюючої молоді запорожець, очевидно, почувався не зовсім затишно. Його весь час тягнуло до своїх. Довідавшись, що у Подєбрадах (Чехословаччина) відкрилась Українська господарська академія Монкевич вирішує змінити навчальний заклад. І у червні 1924 р. листовно звертається до керівництва господарської академії з проханням прийняти його на лісовий відділ агрономічно-лісового факультету. Та пришла відмова…

Борис Монкевич пише низку спогадів. Перша відома його публікація з’явилась у “Календарі Червоної Калини на 1923 р.”. Називалася вона “Крути: з давно пережитого”. Наступні, відомі мені, публікації опубліковано вже 1927 року у варшавському журналі “Табор” – “Слідами запорожців (про Окрему запорозьку дивізію)” та “Піонери Українського війська”.

1928 року в Львові у видавництві “Добра книжка” виходить його надзвичайно цінне дослідження “Слідами новітніх запорожців...” У ній автор детально описує десятки переможних боїв, в яких брали участь запорожці Петра Болбочана.

Монкевич не тільки відтворює бої в обороні Батьківщини, а й піднімається до узагальнень. “На нещастя, на чолі нашого відродження і визвольного руху в більшости станули оті «письменники і промовці»… Чи ж може бути більшою трагедія, коли біля стерна держави стають не сини нації і землі, не виразники того стихійного, того нестримного, що заховано в самій глибині народної душі, а стають люди одірвані од свого народу, яким партійний егоїзм засліплює очі… У ворога, котрий сидів у нас на плечах і нахабно придушував самостійні змагання нашого народу, наші провідники шукали згоди і братерства на «Капіталові» Маркса. Вони не тільки не хотіли розуміти всієї ваги творення національного війська, не тільки не полегшували його творення, але й перешкоджали”.

1929 року Борис Монкевич видає книгу “Чорні Запорожці: Зимовий похід й остання кампанія Чорних Запорожців”. Крім цього, Монкевич опублікував ще статті “Бій під Крутами”, “Дещо про співпрацю панцирних авт під час оборони Києва в січні 1918 р.”, “Із днів змагання (уривок з воєнних спогадів)”, “Слідами новітніх запорожців: Запорозький корпус. 1918 р.”, “Організація регулярної армії Української Держави 1918 р.”, “Оборона Катеринослава (уривок зі споминів)”, “З останніх днів боротьби”. Монкевич написав також праці “Чорні Запорожці” та “Полковник П. Болбочан на Лівобережжі”. Запитаймо себе: а що ми читали з цих публікацій?..

1951 року Борис Монкевич переїжджає до Канади.

1954 року сотник переїхав до Монреалю, де отаборилося чимало побратимів. Стан здоров’я постійно погіршувався. Хвороба Паркінсона не давала нормально жити і працювати. І все ж Борис Монкевич написав ще й другу частину своїх спогадів про видатного українського воєначальника під назвою “Боротьба Болбочана за Лівобережжя. Смерть полковника Болбочана”.

Попри тяжку хворобу, Борис Монкевич продовжував увічнювати подвиг своїх побратимів.

Помер Борис Монкевич у Монреалі у шпиталі ветеранів 7 лютого 1971 р., не доживши трохи до 75-літнього ювілею. Поховали Бориса Монкевича на міському православному цвинтарі Монреаля, на ділянці ветеранів. У товаришів залишилися найкращі спомини про нього. Микола Кухаришин, який лікував Монкевича, писав Степанові Цапу: “Був він людиною добрих і чесних прикмет душевних, любив понад усе наш Рідний Край і за нього по-лицарські боровся”.

Відгукнувся й “колишній розвідник з-під Крут” Рудольф Федорович, відомий український публіцист. “Сл. Пам. Запорізький сотник Борис Монкевич, – писав він, – був вірним сином Української Земної та заповітів Т. Шевченка. Він був справжнім Шевченківцем”.

Повністю нарис про вірного сина України Бориса Монкевича читайте в книжці “Батькам скажеш, що був чесний”. Пам’ятаймо славного козака Бориса Монкевича, який і зброєю, і пером десятиліттями захищав нашу Батьківщину. Вічна слава!

Роман КОВАЛЬ

“МИКОЛА МІХНОВСЬКИЙ”

Цієї весни побачить світ книга про ідеолога державної самостійності України, творця українського війська та української преси, автора першої у XX ст. Конституції України, адвоката Миколу Міхновського. Упорядники – Роман Коваль і Юрій Юзич. Книга вийде в Бібліотеці Історичного клубу “Холодний Яр” у серії “Видатні українці” (в-во Марка Мельника).

Олена Теліга ставила Миколу Міхновського в один ряд з Тарасом Шевченком, Оленою Пчілкою, Іваном Франком і Лесею Українкою. Вона вважала, що Міхновський мав “цивільну відвагу”. І в його конфлікті з письменником Володимиром Короленком, якому Міхновський не подав руки як зрадникові нашого народу, була повністю на боці Миколи Міхновського. “Міхновський, Олена Пчілка, Леся Українка – великі взірці цивільної відваги, – стверджувала Олена Теліга. – Сучасники не зносили їх власне за те, за що ми тепер влаштовуємо їм ювілеї”.

У книзі “Микола Міхновський” опубліковано 26 текстів, які належать його перу. З них 12 оприлюднюються вперше. А ще ми встановили авторство Міхновського 5 текстів, які раніше не пов’язувалися з ним. Публікуємо також і два інтерв’ю Міхновського – за 1912-й і 1918 роки. Тобто творча спадщина Міхновського, яка досі вимірювалася приблизно 45 текстами, збільшена на 17 текстів (десь на третину).

У книзі “Микола Міхновський” опубліковано також 56 спогадів про Миколу Міхновського, з них 9 уперше, а ще 8 спогадів уперше публікуються в Самостійній Україні.

Та й абсолютна більшість інших споминів маловідомі навіть історикам. А ще оприлюднюємо 113 газетних згадок про Міхновського. Фактично всі вони вперше вводяться в науковий обіг.

Твори і діяльність Миколи Міхновського запалили національне багаття в душах мільйонів українців, виплекали героїчне покоління 1917 – 1920-х років. “Українська нація мусить добути собі свободу, хоч би захитала¬ся ціла Росія!” – стверджував Міхновський.

Не забуваймо про це.

Книга рекомендована Історичним клубом “Холодний Яр” для вивчення у вищих та середніх навчальних закладах.

Розділ з книги “Микола Міхновський” читайте на 3-й сторінці.

НАШІ ЮВІЛЕЇ

7 квітня 1891 р. в м. Грайвороні Богодухівського пов. Харківської губ., тепер Білгородської обл. (РФ), народився Олександр АРТЕМІЇВ (АРТЕМЄВ), член Петербурзької спілки студентів-українців, поручник Запорозької гарматної бригади Армії УНР.

15 квітня 1936 р. народився Валентин МОРОЗ, історик, борець за волю України, багатолітній в’язень російських тюрем і таборів, автор багатьох праць з історії Визвольної боротьби.

23 квітня 1896 р. народився Юрій КЛИМАЧ, командир 29-го куреня 10-ї бригади 4-ї Київської дивізії Армії УНР, курінний і командир авангарду Волинської групи УПА Другого зимового походу, заступник голови Товариства колишніх українських старшин у Чехії, підполковник Армії УНР, інженер-агроном.

25 квітня 1976 р. народився Ігор БРАНОВИЦЬКИЙ-“НАТРІЙ”, кулеметник 90-го батальйону 81-ї Окремої аеромобільної бригади ЗСУ, захисник Донецького аеропорту.

26 квітня 1896 р. народився Степан РАДЗІЄВСЬКИЙ, повстанський отаман, командир Окремої кінно-пішої гайсинської сотні. Випускник Української господарської академії в Подєбрадах, інженер-агроном. Автор спогаду “Кров за кров”.

26 квітня 1971 р. відійшов у засвіти підполковник Армії УНР Віктор ДЯЧЕНКО, військовий отаман Українського вільного козацтва (1967 – 1971).

На світлині
поручник Олександр Артеміїв.

ГАРНА НОВИНА

23 березня набрав чинності Указ Президента України № 113/2021 “Про присвоєння почесного найменування Навчальному центру Національної гвардії України”. Ось його текст: “Ураховуючи бойові заслуги, мужність, зразкове виконання покладених завдань, високий професіоналізм особового складу Навчального центру Національної гвардії України, постановляю: 1. Присвоїти Навчальному центру Національної гвардії України почесне найменування «імені Василя Вишиваного» та надалі іменувати його – Навчальний центр імені Василя Вишиваного Національної гвардії України”.

Нагадуємо, що відкриття пам’ятника Василю Вишиваному в Києві заплановано на 20 травня 2021 р. – до 15-річного ювілею Всесвітнього дня вишиванки. Початок о 12.00 у сквері за адресою: вул. Іллєнка, 39 (трохи вище метро “Лук’янівська”).

Організатори: громадські організації “Всесвітній день вишиванки”, “Народний музей України”, “Музичний батальйон”, Історичний клуб “Холодний Яр” та інші просвітницькі і патріотичні організації.

Полковникові УСС Василеві Вишиваному слава!

“РЯТУЙТЕ, ЛЮДИ, ПІСНЮ!”

7 квітня 2017 р. земний світ покинув кобзар Василь Литвин. На пам’ять про нього пропонуємо слово його друга Олеся Бердника, написане ще в середині 1980-х як передмова до книжки пісень Василя Литвина, яка так і не побачила світ.

“Як дивно складаються долі людські! – написала коментар до публікації Антоніна Литвин, Василева дружина. – Чим більше про це думаєш і спостерігаєш, тим більше переконуєшся, що випадковостей не буває. Бо як інакше пояснити, що коли наша родина після багатьох випробувань оселилася в селі Гребенях і знову почала оживати в пісні, сюди ж доля привела і видатного письменника О. П. Бердника, з яким у творчій співпраці з’явилося багато нових задумів і проєктів. Зокрема, Олесь Павлович спонукав Василя Степановича укласти збірку пісень. Навіть написав передмову, у притаманній йому патетично-величній манері. З пісенником не склалося, але текст передмови зберігся в архіві нашої родини. Публікуємо його вперше”.

Читачу, перед тобою книжечка пісень відомого в нашій країні кобзаря Василя Литвина та його дружини Антоніни. Не поспішай навскіс переглянути тексти, зароджені в серцях, сповнених співстраждання і тривоги за наше спільне прийдешнє, прислухайся до небуденних роздумів народного співця.

“Кобзарі? – запитає прискіпливий читач. – Та то ж історичний анахронізм, таке собі викопне диво минулих віків. Ясна річ, приємно послухати думу, пісню прадавньої пори з вуст якогось бандуриста: екзотика! Вона втішає – і ми колись були ого-го! Було, та загуло! Не ті часи тепер, не ті турботи, проблеми…”

Зачекайте, гарячі голови! Не поспішайте оголошувати вирок преславним кобзарям, бо це буде вирок нашій власній душі, нашому серцю.

Кобзарі існували одвіку, з незапам’ятних часів. Скільки живе народ – стільки народжуються й співці в його лоні, як виразники колективної волі, прагнень, пошуків, поразок і перемог. Вони можуть називатися по-різному – боянами, гуслярами, кобзарями, бардами, бандуристами, – проте їхня суть не міняється. Це – речники совісті етносу, його віри в прийдешнє, історичного оптимізму. А отже, хіба можна мислити, що грядуща епоха космічного розвою залишить за своїм порогом у минулому цілий духовний інститут творців нашого сумління і сенсу буття.

Я не мислю такого. Певен, що преславне майбуття рідного народу відкриває реальність гармонійного співжиття, де кобзарі посядуть провідне місце, як деміурги нового щабля свідомості невмирущої етнодуші.

Одним з таких провісників є Василь Литвин. Ще в середині шістдесятих якось я слухав у Київському театрі опери й балету концерт кобзарського дуету братів Литвинів. То був незабутній вечір. Шквал оплесків, віншування, крики слава!”. А потім – мовчання, забуття. Ніби якась нещадна, сильна рука миттю скрутила голову дзвінкоголосим солов’ям, які невідомо звідки з’явилися. Не мали б уже співати, не може такого бути! А сталося, заспівали, задзвонили, загупали в литаври сердець!

Ти дивися!

І “подивилися”! І вжили заходів! І надовго замовкли передзвони бандури…

У тривожну пору сімдесятих років [XX ст.] доля занесла мене в с. Гребені над Дніпром. Там я збудував хатинку, де можна було зосередитись і працювати влітку. Сусідом виявився один з Литвинів – старший брат Василь. Огрядний козарлюга з волячою шиєю, красивими руками і мужнім обличчям козацького отамана. Та, попри свою войовничу зовнішність, був співець спокійний і сумирний. Пропадав на Дніпрі, вудив рибу, мовчав. Мене цікавили перспективи його кобзарського ремесла. Він сумно жартував:

– Втомилася бандура…

– І все ж таки?..

– І Земля втомилася, – вперто повторював кобзар. – А вже як наша матінка втомилася, то не жди добра…

І він заспівав новостворену пісню-сюїту “Спить натомлена Земля”. У ній чулися біль, смуток, глибока тривога за долю не лише рідного краю, людей, а й усієї планети. Пізніше я збагнув, що зустрів правдивого реліктового” кобзаря, який чутливо реагує на стан Вітчизни. Є ніби її вічно резонуючим камертоном.

Що відбувалося зі співцем далі, я не відав. Доля закинула мене в такі краї, де, як жартували наші мудрі предки, “жаба цицьки дає”. А коли повернувся, то застав Василя Литвина в цілком іншому настрої, вигляді, стані. З бандури вітри часу здули пилюку та елегійний смуток, інструмент у руках співця дзвенів, гримів, жебонів, променився, усміхався, погрожував, застерігав. І сам кобзар змінився ззовні, перевтілився з дядькуватого козарлюги у прадавнього бояна-рапсода: довгі сиві кучері до плеча, вуса, борода, здавалося, що хтось прадавній і мудрий знайшов його в океані віків і пробудив до нової й нагальної дії. І все довкола змінилося. До співця приходили школярі, прилучалися до гри на бандурі. Його власна дітвора (ціла купа хлоп’ят та дівчаток) співали, грали на сопілках, палили прадавні язичницькі вогнища і стрибали понад ними, складали пісні й присвячували їх Сонцю, Місяцю, Зіркам, Землі. Я відчув: Кобзар став предтечею грядущого циклу оновлення, він відчув наближення революційної грози.

У нього і в його поетичної дружини Антоніни, здавалося, відкрилися якісь небуденні вуха й очі. Вони буквально чули просторові мелодії, пісні, одразу ж клали їх на серце, відтворюючи для світу, для людей. Я сам був свідком, як майже миттєво творилася пісня про Тарасову гору, коли ми гуртом відвідували Кобзареву могилу. Не встигли вернутися додому, як Василь сів за бандуру і на слова-імпровізацію Антоніни заспівав щиру мелодію:

Вставало сонце з-за Дніпра,
Теплом ласкаво огортало,
Стояв задуманий Тарас,
А серце плакало-співало.
Прадавні гори, як діди,
Правічну істину леліють.
Гнучких тополь стрункі ряди
Несуть до хмар огненну мрію.
Ой Україно, зелен-сад,
Колиско дум, пісень крилатих,
Твої Любов, Добро, Краса
Пітьму віків змогли здолати!

А далі – більше, глибше, філософічніше. І ясно стало , що в житті України, у житті всього світу настає вирішальна пора, котра має змінити долю планети і долю кожної людини. Струни нагадували про щось таке таємниче, забуте, втрачене, яке здавалося навіки загубленим і витлумленим…

У царство духа вогняного,
Дорога в сотні тисяч літ…
До того краю осяйного
Йшли безліч, безмір поколінь.
Ішли палкі і серцем юні –
Та в зраді, мороці зникали,
Безжально рвали серця струни
І оберталися на камінь…
Та путь тяжку той подолає,
Хто сам вогненним духом стане,
І море радості безкрає
Піснями дивними постане!

Звідки, чому? То воскресали в серці сучасників прадавні веди, що тисячоліття тому були з коренем вирвані зі свідомості русинів. То сама Земля нагадувала про небезпеку вироДження й деградації, про загрозу катастрофи для всього сущого, потребу берегти найвищу цінність буття – квітку, краплю, пісню, Матір і Вітчизну, планетарну колиску…

Ой нене-матінко, ой рідная,
До тебе линемо в думках-піснях!
Твоїми квітами і зіллячком,
Духмяним зіллячком весь світ
пропах…
З тобою сильні ми, нездоланні –
Зелена зіронько, одна в світах!

Це вже народжувався кобзар Космічної Ери, співець України Духовної, боян “Горньої Республіки”, про яку мріяв Сковорода. Ніщо не обминало камертона Василевого серця – ні гроза в небі, ні вибухи ядерних бомб, ні засмічення річкових чи морських вод, ні тим більше замовкання пісенного потоку в просторі українському. Він бив на сполох: “Допоки ще не пізно – рятуйте, люди, пісню!”

При мені творилася чаклунська пісня-роздум “Крапелька води”. Народилося те диво біля джерела, що витікає з-під дніпровської кручі. Антоніна слухала той чарівницький спів потічка й одразу ж записувала слова. А Василь, несучи повні відра додому, вже на стежині співав нову пісню.

Крапелька води – дивовижний
скарб,
Крапелька води – таїна,
Ніжний леґіт хвиль душу доторка,
Манить невідомістю глибина…

Розмаїтість та обшир імпровізацій неспростовно доводять, що кобзар має дотик до втаємничених глибин природи, як це завжди було в його преславних попередників. Я був зворушений і обнадієний: невже воскресає Козак Мамай, невже ворушиться у розораній могилі похований там характерник, який, жартуючи, заховався колись там від недругів, чекаючи урочої пори? У думці ожила пісня, що прийшла до мене. Запитую: Чи не до тебе, Василю, я звертався?”

Кобзарю, кобзарю, куди ти
прямуєш?
На вольную волю…
Кобзарю, кобзарю, хто шлях тобі
вкаже?
Вітри в чистім полі…
Кобзарю, кобзарю, що в полі
шукаєш?
Прадавню могилу…
Кобзарю, кобзарю, а хто в тій
могилі?
Незміряна сила.
Кобзарю, кобзарю, коли ж вона
встане?
Устане-повстане в уроче Світання.

І я запитав його:

– Василю! То як же – бандура вже відпочила?

– Від грози втома зникає, – сказав кобзар. – Під грозою не сплять. Я почув громовиці і сказав сам собі: “Василю, це вже не жарти. Виходь на поле герцю!”

– І ви вірите в перемогу над сном віків, над знемогою душ, над зневірою сердець?

– Кобзар не думає про те, як не думає дощ, чи слід ось тут або там пролитися цілющим потоком. Кобзар співає, сподіваючись, що є серце, спрагле Правди й Краси… Що можуть зробити кобзарі нині, у нашу химерну пору, зіткану із суперечностей, сумнівів, заперечень, деградації? Дуже багато! Співці мають захистити пісню, бо коли остаточно вона умре – тоді марні зусилля політиків і вчених: майбуття в Землі не буде! Кобзарі спроможні викликати біль у закрижанілих серцях сучасників, бо ж без болю не народиться відповідальність, а без відповідальності жодного прийдешнього не побудувати! Нинішні війни у сфері Духу буйніші, ніж війни козацького минулого. Тепер крицеві шаблі ні до чого!

І Литвин заспівав:

З глибин віків, крізь товщу лід
Прадавнім болем стогне Мати,
Бо всі покликані у світ
Творить життя, а не вбивати!
Прийшла пора злу круговерть
Вогненним словом розрубати,
Навік здолать пітьму і смерть,
А світ – Любов’ю об’єднати!

Прадавнє пророцтво глаголить, що з’являться в кінці віку” носії Слова – Логосу, які матимуть меч двосічний, що виходить із вуст. Меч Духу, меч Пісні! Хто заперечить супроти такої зброї? Хіба що тільки сини пітьми, пітьми одвічно приреченої на падіння в безодню небуття!

– Василю, а чи багато вас є, кобзарів, щоб струсонути серце народне, щоб знову далекі світи почули воскресну мелодію душі, щоб Матінка-Земля заіскрилася самоцвітом у вінку зоряному?

– Хай нас і небагато кількісно, але що ми відаємо про дію пісні, скільки її треба для збудження процесу воскресіння. До того ж, окрім старших майстрів, уже йдуть нам на зміну юні, палкі, безстрашні: рішенням Фонду культури України створюється кобзарська школа, до неї потягнуться душі, непричавлені відчаєм минулих літ. Відчуваю: могили в степах лускаються, як жерла вулканів дрімаючого духу. Встануть, повстануть прадавні співці в нових тілах. Вірю й знаю! Кобзарі, як володарі дум народних, допоможуть зупинити світову катастрофу, пробудити Совість і Волю до дії. Ви питаєте, чи зможуть? А хто зможе? Пісня спроможна воскресити Любов до Землі. А Матінка-Земля захистить нас, нерозумних, якщо повернемося до призабутої світлиці…

І кобзар знову заспівав:

Дух прапредків, мов стяг,
До нас руки простяг:
“Оживайте, серця скам’янілі!”
В горі Мати-Земля,
На руках не маля –
Квіти душ людських в’ялі, змарнілі…
Із глибин тайни
Лине поклик земний,
Рідним згуком наповнює груди:
Сил недремним додасть,
Розітне змору-сни,
Зчужинілих, байдужих розбудить.
То прапредків думки,
Подолавши віки,
Оживають в серцях нам піснями,
І душі доторкне
Сонце Згоди ясне –
Цвіт Любові розквітне між нами!
Нова сутність буття
Ввійде в наше життя –
Рідна Пісня полине світами!

Увечері біля вогнища Василь творив молитву:

Гори, мій вогнику, гори,
І бережи від сили злої,
І в душу сили дай, снаги,
Любові й Мудрості Земної…

Обережемо й ми, дорогий читачу, благовісні вогники грядущого Кобзарського Відродження у нашій славній Україні!

Олесь БЕРДНИК
Село Гребені, Київщина
середина 1980-х рр.

На світлинах Василь Литвин і Олесь Бердник.

Фото з приватного архіву Лариси Громадської.

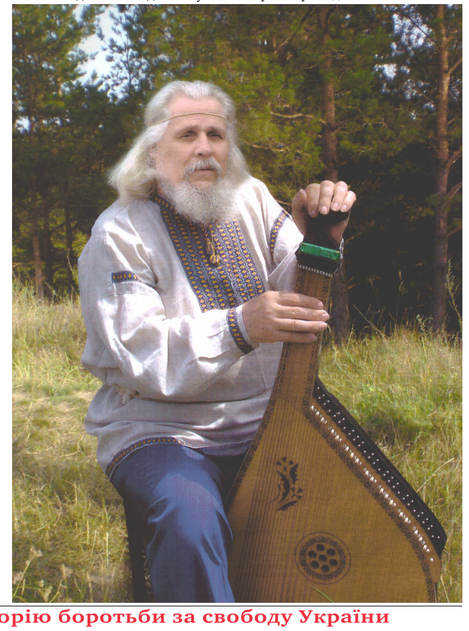

СВЯТА СОФІЯ ГОВОРИТЬ...

Пропонуємо читачам “Незборимої нації” розділ з книги Романа Коваля і Юрія Юзича “Микола Міхновський”, яка цієї весни має вийти у світ.

Було це в травні 1917 року, в святому Києві Золотоверхому, під час Першого всеукраїнського військового з’їзду. Цей з’їзд формально скликав на день 18 травня [за н. ст.] “Організаційний Комітет по формуванню Богданівського полку” на спілку з Полуботківським клюбом, по суті ж – його скликав М. Міхновський, щоб на тому з’їзді спопуляризувати серед вояків-українців, які служили в численних московських арміях, справу творення українського національного війська, щоб на з’їзді обрати для майбутнього українського війська зверхній провід і щоб перед усім світом і насамперед перед власним громадянством заманіфестувати силу й волю українського вояцтва.

Але головна ціль Миколи Міхновського й невеличкої групи його однодумців, для якої був скликаний з’їзд, була та, щоб у слушну хвилину проголосити Україну самостійною та від Московщини незалежною державою. Щоб забезпечити з’їздові найбільшу спроможність і безпеку одверто висловлювати свої думки й, при потребі, змогу їх здійснити, М. Міхновський заздалегідь подбав і про те, щоб з’їзд під час його праці було кому охороняти. Для цього ще з перших днів революції М. Міхновський почав творити початки української збройної сили і на час скликання з’їзду вже створив І українськи імени Гетьмана Богдана Хмельницького полк – мав до розпорядимости до 6 тисяч добірних, організованих і дисциплінованих, на все готових для України вояків!..

По програмі з’їзду Богданівський полк мав привітати з’їзд урочистою парадою на Софійському майдані. Ця парада Богданівцям удалась блискучо. Давно такої могутньої паради не бачив старий Київ!

По цій параді на Софійському майдані заімпровізувалося величаве віче з участю членів збору, Богданівського полку, Полуботківського клюбу й незліченних мас київського громадянства.

За трибуну для промовців, що на тому вічу виступали, послужили сажні дров, які займали частину Софійського майдану.

Миколу Міхновського як промовця знали не тільки з’їзд, Богданівський полк та Полуботківський клюб, але знало його й київське громадянство.

Коли на “трибуні” появилася велетенська постать М. Міхновського, віче зустріло його появу голосними окликами “слава”.

Коли М. Міхновський дав знак рукою, що зараз почне говорити, то на майдані відразу ж запанувала напружена увагою тиша…

Заговорив і зачарував! Зачарував і тримав у страшній і солодкій напрузі. Кожен, хто слухає, одного лиш бажає – щоб говорив далі, як одного боїться – щоб не перестав говорити. Міхновський говорив і кожному здавалося, що він висловлює саме його думку й саме його словами! Ось він говорить про нестерпні кривди-безправства, яких зазнала Україна на своєму історичному шляху і кожен відчуває ці кривди, як заподіяні йому самому, й упіднений вимушеною покорою невільник раптом починає ненавидіти власне невільництво й запалюється святим гнівом-обуренням на гнобителів. Ось Міхновський зачепив за іншу струну в людському серці – говорить про шляхетну свідомість власної національної гідности й коже[н] “родства непомнящий малорос” несамохіть розпростовує зігнуту спину, гордо піднесить похилене чоло – він починає себе шанувати, як співчлена великої нації, віднаходить одвагу дивитися на сонце…

Міхновський представляє майбутнє життя, коли то в Україні запанує “В своїй хаті своя правда, І сила, і воля”…

Як же давно і як добре знані ці слова з Тарасового – “Кобзаря”! Але, коли ці слова, ніби ненарком, але на властивому місці кинув у промові Міхновський, то тільки тоді слухач зрозумів ці слова так повно й дотикально, що за здійснення їх ладен у цю ж хвилину піти на найтяжчі труди й зусилля. Це тому, що в Миколі Міхновському промовляла велика душа Великого Патріота! Промовляючи, – горів! Горіючи (палаючи. – *Ред.*), – своїм огнем запалював інших…

Саме, коли почав говорити про князя Ярослава Мудрого, то в ту хвилину на Софійській дзвіниці почали дзвонити до вечірні!

Першим обізвався тисячопудовим голосом-міддю так знаний киянам оксамитно-глибокий “Рафаїл”… По ньому загудів-заспівав трохи менший від “Рафаїла” напівсрібний велет “Мазепа”. Ще далі долучилися менші і до найдрібніших – разом до півсотні дзвонів – незрівняний концерт Софійської дзвіниці.

Коли обізвався “Рафаїл”, М. Міхновський на хвильку замовк і побожно зняв кашкет. Цей відрух повторило все віче.

Коли заспівав “Мазепа”, лице в Міхновського заясніло молитовною екстазою; і він перехрестився. І віче знов, немов у трансі, перехрестилося також.

Коли до перших дзвонів долучилося кілька інших, то сильним рухом – здавалося, що в нього виросли незримі крила і в цю ж мить він зірветься й полетить – показав на дзвіницю і все віче обернуло голову за рухом Міхновського.

А Міхновський, на голосному тлі Софійських дзвонів, імпровізує:

– Чуєте? Слухайте! Свята Софія з глибин віків вітає вас міцними голосами своїх дзвонів! Це вона, Премудрість Божа, вам оповідає про свого Великого будівничого, про князя Ярослава Мудрого. Розказує, як він мечем побідним землі українські-руські об’єднав і на тих землях нашу “Руську Правду” утвердив. Пишається Свята Софія, розказує про те, як наймогутніші володарі запобігали в князя Ярослава – в нашого князя – приязні та ласки!..

[А он] на білому коні, в саєтах-златоглавах (в одязі тонкого блискучого англійського сукна. – *Ред.*), у розцінній самоцвітній зброї, із почотом лицарськости своїх полковників преславних під’їзджає до Софії Гетьман, Богом даний Хміль. Музика грає, б’ють літаври, співають сурми голосні. Знамена переможні мають, тріпоче вітер бунчуки. Народу тисячі, старі й малі, убогі й багаті вітають переможця окликами “слава”…

Все бачила, все знає, про все розкаже Вам свята Софія своїми дзвонами! Розкаже про колишню давню славу наших прадідів, розкаже про лихо-недолю й неславу нащадків. Розкаже вам, як у її святих мурах бузувірний цар-москаль наказав кидати анатему-проклони на її визволителя й благотворителя Гетьмана Мазепу.

Розкаже все й нічого не укриє!

Бо сотні літ приходили до неї наші праділи й батьки, перед престолами святими складали Богові подяку за його ласку, приходили зо скрухою в гріхах, приносили Йому свої жалі і сльози. А сьогодні! Чуєте, як радісно, по великодньому співають дзвони! Це Свята Софія, Божая Премудрість, радіє з нами, що дочекалась радісного дня. Радіє, що звалились у прах трони гнобителів, порвались наші пута, що вільними устами й вільним серцем можем заспівати нині: “Тебе Бога хвалим, Тебе Господа ісповідуєм!”

По цих словах М. Міхновський високо підніс правицю й гукнув так сильно, що аж луна відбилась:

– Панове браття! Преславнее вояцтво! Свята Софія бачила й знає все і нам оповіла про наших предків! Нині вона дивиться на вас! Вона знає наші помисли, знає почуття, які розпалюють нам груди! Своїми дзвонами вона наказує і ми… Ми сповнимо її наказ! Так, на коліна ж! Піднесіть угору руки! Присягайте!

Кількадесятьтисячна маса на майдані на цей наказ М. Міхновського за одним порухом упала навколішки, а він, охоплений екстазою, проказує-імпровізує слова присяги:

– Клянуся й присягаю! Іменем Живого й Всемогучого Бога, перед храмом Його Премудрости, Святої Софії, на пам’ять моїх козацьких предків присягаю, що все своє життя, всі помисли і всі діла віддам на службу нашій Батьківщині – Україні й до останнього свого віддиху буду боронити її державні права супроти всіх її ворогів, хто б вони не були! В цьому, Великий Боже й Свята Премудросте Божа Софіє, мені допоможіть. Амінь.

По цій незвичайній присязі на майдані запанувала урочисто поважна тиша. Дзвони – теж замовкли…

Командир Богданівського полку наказав полкові вистроїтися по сотнях. Полк швидко вистроївся й, п’ятою вибиваючи “ногу”, сотня за сотнею, пішов у напрямку В.[еликої] Володимирської вулиці… Цивільне громадянство почало розходитися в ріжних напрямках, у більшості ж потягнулося за полком.

М. Міхновський, що зійшов із трибуни, стояв поважний і замислений. Дивився кудись у просторінь і здавалося, що дивиться й бачить незнане майбутнє.

Варфоломій ЄВТИМОВИЧ

СОТНИК ЯКІВ РЯБОКІНЬ-РОГОЗА

Народився в 1896 р. в м. Цибулеві Липовецького пов. на Київщині в заможній шляхецькій родині. Вчився в Полтавській Дух. Семинарії, де його застала Велика Війна. Маючи нахил до військової служби, вступає з останніх кляс та вступає до війська однорічним охотником у р. 1917 і того ж року як старший “унтер-офіцер” – до 1-ої Української імені Гетьмана Богдана Хмельницького Військової піш. Школи. Вчився добре.

В січні 1918 р. у складі 3-ої сотні цієї школи, в якій був портупей-юнаком (шкільним підстаршиною), виступив на фронт під Крути.

Під час Крутянського бою, коли зі строю вибули старшини, обняв команду над лівим крилом бойового порядку і третю сотню юнаків та приділену до неї частину вояків студентського куреня успішно й без страт вивів з нерівного бою і, відступаючи з боями, привів до Києва.

По розв’язанню школи бився в ріжних частинах проти московських большевиків Муравйова. В березні 1918 р. вступив до Київської Інструкторської Школи старшин, яку успішно скінчив у серпні 1918 р. й був іменований хорунжим (І. Шк. Ст. тих колишніх юнаків, що перед тим пробували в юнацьких школах більш як 3 місяці, випускала хорунжими) з приділенням до Запоріжського Корпусу. В 1919 р. служив у 1-ому Гуцульському полку морської піхоти і в кінці того ж року вирушив у 1-й Зимовий похід, під час якого захорів на плямистий тиф.

Видужавши від тифу, згуртував біля себе в околицях м. Цибулева повстанський загін, з яким прилучився до армії Омеляновича-Павленка і до складу 4-ої піш. Київської дивізії, з якою відбув усі її походи та бої 1920 року.

В 1921 р. приймав участь у 2-му Зимовому Поході генер. Ю. Тютюнника, в групі полковн. Палія-Чорного.

В 1922 р. – оперував у повстанчих загонах Гайового (Івана Грисюка. – Ред.) й [Ілька] Струка, до яких прилучився після невдачі [Української повстанської армії Юрка Тютюнника] під Коростенем.

По повороті з повстання, в зимі 1923 р., проживав на Поліссі, де від р. 1924 і до 1932 був торговельним інспектором шведської фірми “Діяльбольо”, а від р. 1932 – безробітним. В 1934 р. перенісся до Варшави, до свого побратима хорунжого Сергія Євтимовича, й проживав з братами Євтимовичами, підшукуючи праці.

16 липня 1935 р. нагло захорів на гостре запалення легенів і по тяжких терпіннях – 19 лютого помер у шпиталі Преображення Господнього у Варшаві.

Похований на православному цвинтарі на Волі в Варшаві.

Вартоломій ЄВТИМОВИЧ

Дж.: В. Є.-ч. Сотник Яків Рябокінь-Рогоза (посмертні згадки) // Літопис Червоної Калини. – 1937. – Ч. 7 – 8. – С. 36 – 37.

Публікація Влада Карпенка.

ВІЧНА СЛАВА!

100 років тому, 3 березня 1921 року, на Звенигородщині загинув Семен Гризло, звенигородський кошовий Вільного козацтва. Земляки не забули і в Катеринополі вшанували героїчного отамана. Вічна слава полеглим за Україну!

“ЛЮТО БЕЗЖАЛІСНИЙ ДО ВОРОГА”

Вікторія Жданова – викладачка у 1 Ми всі сьогодні маємо помнати Сергія Оврашка-“Динаміта” (22.10.1976 – 18.12.2014), який майже одноосібно (за невеликої групи підтримки) зупинив убивства на Майдані.

Це було 21 лютого 1914 р., о 8-й годині ранку, коли снайпери-убивці знову зайняли позиції, провели радіоперекличку та приготувалися стріляти по протестувальниках. І тоді відбулось те, що відбулося. Спрацював “Динаміт”. І снайпери посипались, кидаючи свої “льожки”. Чули б ви цю паніку в ефірі!

Подякуйте Сергієві за те, що залишилися живими і ходите по цій землі, всі, хто був тоді на Майдані.

Сергій потім продав свій будівельний бізнес у Київській обл., озброїв та екіпірував цілу роту і вирушив на фронт у складі “Айдару” як командир розвідроти. У вже в грудні віддав життя за Україну.

Це був неймовірний хлопець із кипучою харизмою. Дуже класний товариш, затятий патріот, розсудливий, розумний і люто безжалісний до ворога. Це людина-метеор. Він промайнув у моєму житті лише на кілька місяців, але його забути не можна. Це так просто не розкажеш.

Царство Небесне тобі, Друже! Дякую за все!

Ігор ПИЛИПЧУК

СПОВІДЬ ДОБРОВОЛЬЦЯ

Я не вважаю себе ветераном. Ніколи не піду по довідки, посвідчення, землю та ще якісь добряки – попри пропозиції. У мене немає і не буде “корочки” УБД, адже ніколи не був у лавах ЗСУ та інших силових структур. Це моя особиста позиція, яка стосується лиш мене і нікому не нав’язується. Я не ходжу Києвом у формі, знімаю її одразу, бо так, на мій хлопський розум, правильно.

Усі нагороди (більш ніж 20 шт.), серед яких є кілька державних (правда, від іншої держави – від Президента Литви та МО Литви), від РНБО, орден “Народний Герой”, віддав до музею, бо це не мої особисті нагороди, а спільний здобуток усіх тих надзвичайно нереальних людей, що були поруч. Собі залишив лиш нагородну зброю від МВС “Форт-17”, з якою не розлучаюся ніколи.

Я не вибирав собі позивний. Сантою мене назвав Саня “Парус” із 74-го ОРБ. Так і приклеїлося. Мені подобається.

Я пішов на війну, щоб захистити свою родину, і, за якоюсь іронією долі, через це втратив її. А нової не збудував. Мій підрозділ став моєю сім’єю, і це не просто слова. Діти – моя найбільша втіха та любов.

Я звичайна людина з купою вад та комплексів і завжди до останнього пручаюся, коли з мене намагаються зробити якийсь символ, тим більш – коли обзивають “легендою” і “героєм”, бо сам знаю ступінь свого “героїзму”, який побудований на важкій праці моїх бійців та щасливому збігу певних обставин.

Найстрашніше за роки війни для мене особисто було зателефонувати Яні – дружині “Шамана”, щоб повідомити про смерть її чоловіка. Тоді я вперше назвав його Діма...

Жінки в моєму житті відіграють дуже важливу, а іноді й визначну роль. Мені здається, що вони і згублять мою буйну голову. Одна – точно.

До алкоголю ставлюся вкрай позитивно, про що колись написав в анкеті ДУКу.

Найулюбленіший напій – Jack Daniel’s Old № 7.

“Человек-нож, заточенний на убійство”, – кілька років тому написали про мене в одному московському виданні. Це приємно, хоч і неправда. У мене немає якихось сильних емоцій при прямому попаданні у ворожий бліндаж, крім гордості за своїх хлопців та за якісно виконану роботу.

На п’ятому році своєї війни спробував лікуватися у психіатра. Потім зрозумів: не хочу ніякої корректури власної поведінки та світосприйняття, краще буду плекати в собі всі ті почуття та переживання, що здобув за цей час, – вони дуже дорогі для мене.

Не можу ненавидіти людину. Можу лиш любити або зневажати.

Стосунки з Богом якісь особисті. Здається, що в нас прямий зв’язок, без посередників та зайвої мішури, у якому ми розуміємо один одного.

У мене є кумири на війні. Серед добровольців, ЗСУшників, медиків, нацгвардійців і волонтерів. Не я їх собі сотворив, а вони самі своєю працею та відданістю справі стали для мене прикладом. Не підпорядковуючись нікому взагалі, я знаю людей, за якими пішов би безумовно, навіть знаючи, що це квиток в один кінець. І з цими людьми буду продовжувати розпочате, попри заборони та цькування з боку високих кабінетів.

За кого буду голосувати – це моя справа, і точно не буду нікого агітувати. У кожного є своя голова на плечах, куди власні мізки не вкладеш.

На мою долю випало багато щасливих і трагічних моментів. Робив багато дурниць, за які соромно, та багато вчинків, за які пишаюся собою. Та я завжди намагався бути щирим і відвертим, навіть у своїх проступках.

Іноді мені здається, що взяв на себе занадто і не винесу цього мішка чужого болю, який став моїм. Він волочиться позаду і пригнічує. А іноді міняю плече, беру зручніше і тягну. Інакше не виходить та й не хочеться.

Номер телефону незмінний багато років. У кого немає – можу дати.

Я звичайний доброволець, яких сотні й тисячі. Які не вимагають до себе якогось особливого ставлення, бо самі обрали свій шлях і йдуть ним. До зустрічі на цих шляхах.

Я йду далі.

Дякую за увагу!

Володимир РЕГЕША
Київ

З книги “Донбас: радість і біль”. – Київ, 2020.

ВЖЕ ДВА РОКИ ЯК ПІШОВ КОСТЯ ДИКАНЬ

Я знав Костю з 1990 р. – як члена УГС і УРП, борця за волю України, вірного товариша, добру і світлу людину, хоробру у громадському житті.

З ним, Миколою Горбалем і ще 2 – 3 десятками активістів 5 вересня 1990 р., у річницю початку червоного терору, ми пікетували в Києві КҐБ. Ще існував СССР, а КҐБ був у силі…

Як експерт "Книжки року" Костя впродовж багатьох років писав рецензії на мої книжки. А книжок часом було і 5 на рік. А він не втомлювався, не залишав жодної без рецензії. Я навіть Костю не просив. Він сам узяв на себе цей непростий обов'язок. І не тільки писав, а й публікував у газеті "Україна молода". У мене – чимало товаришів, які вміють писати, але тільки Костя це зробив з обов'язку перед другом і, звичайно ж, Україною!

Він розумів важливість висвітлення Визвольної боротьби – і для нас, і для нащадків. Останньою стала рецензія на мою книжку "Здолати Росію". Ось прощальні слова Костянтина Диканя: "Україна – напередодні президентської виборчої кампанії. Основні претенденти вже ведуть запеклу боротьбу. В умовах війни з Росією тема відсічі агресорові вийшла на чільне місце. Недарма ж у тріаді Петра Порошенка («Армія! Мова! Віра!») перед веде армія. Дискусія кінця 1980-х – початку 1990-х щодо того, як ставитися до Росії й «московських демократів», завдяки Путіну зійшла нанівець.

Тоді, на початку 1990-х, тих, хто стверджував, що Росія – ворог, що російська демократія закінчується там, де починається питання української незалежності, що напад на Україну неминучий, вважали несповна розуму. Нині про російських окупантів та імперську політику «демократичної» Росії не говорять лише платні агенти Кремля.

Кувати гострим словом модерну українську націю почали Тарас Шевченко, Леся Українка, Євген Маланюк, Дмитро Донцов. До сучасних магів цього вогняного ремесла належить і Роман Коваль, якого 1991 року виключили з антисовєтської, антикомуністичної УРП… за український націоналізм! (…) Із першої титли публіцистика Коваля насичена героїкою боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу, культом сильної особи, мілітарної потуги українців, зрештою, українського наступу". Дорогий друже Костянтине, дякую Тобі за ці гарячі слова, за велике, щире і шляхетно-золоте серце! Відчуваю себе боржником.

Костя не раз виступав на вечорах Історичного клубу "Холодний Яр". Востаннє промовляв на вечорі пам'яті Петра Болбочана позаторік 5 жовтня в Київській мерії. А бачились ми востаннє 29 січня в Літературному музеї на творчому вечорі поетеси Валерії Богуславської. Я вже знав про його тяжку хворобу, але Костя сподівався, що вивернеться. Козак же завжди вивернеться з-під шаблі, не дасться! Козак Дикань намагався триматись бадьоро, не жалівся, не хотів, щоб його проблема стала проблемою друзів…

На Байкове кладовище, до крематорію зі мною поїхали брат Андрій, кобзар Тарас Силенко і Микола Тихонов, кіборг Донецького аеропорту… Під час поминального обіду всі говорили про доброту Кості, відкритість, щиру усмішку, якою він відкривав своє серце друзям і рідним. І згадав я, як 5 років тому Костя разом з Людою Забарило опікувалися тяжкохворим Леонідом Череватенком… Костя брав на себе проблеми інших, намагався допомогти і – допомагав!

Здавалось, я знав Костю на всі сто відсотків. Але промови під час поминального обіду відкрили для мене ще одну його фундаментальну грань. Для мене було повною несподіванкою, що Костянтин Дикань – науковець, кандидат якихось незрозумілих мені наук… Виявляється, він захоплювався скам'янілими черепашками, верхньоюрськими молюсками північно-західних околиць Донбасу! Можу лише уявити, які думки йому приходили, коли бачив по телевізору траншеї на фронті, вирви від гарматних стрілен. Це ж скільки знищили раритетних скам'янілих молюсків! "От би там пройтися із саперною лопаткою!" – мабуть, і така думка приходила йому.

Костя Дикань виступав з цікавими доповідями на наукових конференціях Українського палеонтологічного товариства, у Львівському та Харківському університетах, мав високий авторитет ученого серед колег і викладачів. На засіданнях вченої ради інституту і конференціях Костя порушував цікаві питання, розпочинав гострі наукові дискусії, збирав власну зацікавлену наукову аудиторію. Був принциповим і прискіпливим у відгуках на кандидатські й докторські дисертації, у виступах під час захисту дисертацій виявляв непримиренність до наукової безграмотності, захищав авторитет і честь Українського Вченого, яким був сам. Костя залишив великий науковий доробок у численних статтях і монографіях. У Національному палеонтологічному музеї України зберігається його унікальна колекція юрських двостулкових молюсків України".

В останню дорогу проводжав Костянтина кобзар Тарас Силенко. Його пісні підкреслювали, що Україна прощається з козаком, своїм улюбленим сином…

Розпрощався стрілець із своєю
ріднею,
Сам поїхав в далеку дорогу…

Костянтинова дочка Тетяна в той сумний вечір була в батьковій вишиванці із широкою вишивкою на грудях. Слухаючи пісню про стрільця, який вирушив в останню дорогу, з почуттям тримала біля серця праву долоню. І сказала, що обов'язково виховає своїх дітей, батькових онуків, козаками.

Нехай так і буде!

Упевнений, що Костя ця обіцянка дочки зігріла б!

Вічна пам'ять! Вічна слава!

Прощай, Друже!

Від імені Історичного клубу "Холодний Яр" і редакції газети "Незборима нація"

Роман КОВАЛЬ

ЖИТТЯ ЗМУШУЄ ЖИТИ

Реальна історія завжди актуальна.

Натовп сприймає ідею крізь призму харизми вождя.

Ідеєю володіє той, ким володіє ідея.

Народ, перетворюючись у націю, стає суб'єктом історії.

Однодумці бажані, опоненти необхідні.

Озброєна нація має рацію. Озброєна нація непереможна.

Історія повторюється, життя неповторне.

Часом розумієш у пекельній борні: боротися необхідно, жити – ні.

Звиклі до темряви сліпнуть від світла.

Не знати не сором, сором не бажати знати.

Тільки контроверсійні думки цікаві.

Прозріння приходить у пітьмі.

Небо – божественне плацебо.

Віддати всі свої сили за ідею – найкращий спосіб примножити їх.

Кидаючи виклик силі, стаємо сильнішими.

Вибір простий, коли альтернативи немає.

Якщо глибоко не замислюватися, світ стає зрозумілішим.

Право переможця – першоджерело права.

Істина в глибинах, а глибини – в людині.

Бог один, і в кожного свій.

Бог жахливий, бо справедливий.

Усе може бути, бо все вже було.

Головну роль у національній трагедії часто грають комедіанти.

Самовладання – мета самопізнання.

Моїм афоризмам можуть вірити на слово.

Андрій КУРИЛО

"НЕ ВМЕРЛА УКРАЇНА І НЕ ВМРЕ"

Це підтверджує стаття в газеті "Незборима нація" Олексія Пономаренка "Пишаюся своїм сином" (ч. 3, 2021). А я пишаюся батьками, які виховали такого сина-козака! Таких принципових, безкомпромісних, чесних і сміливих, як Михайло Пономаренко, чекає Україна. Такі, як Михайло, не шукатимуть в очах ворога добрих намірів, як це роблять сьогодні безхребетні керівники.

Михайло змусив перейти на вкраїнську мову військових, які агітували старшокласників вступати у військові заклади російською. Своїм вчинком цей юнак зробив те, що не роблять освічені ведучі теле- й радіопрограм. Вони ще не доросли до рівня юнака Михайла Пономаренка. Був, правда, один такий випадок на телеканалі ZIK, коли Остап Дроздов вигнав зі студії людину, яка виступати мовою не хотіла, а тільки "языком".

Своїм вчинком Михайло Пономаренко показав не тільки ровесникам, учителям, військовим, а й журналістам-телеведучим, як треба обстоювати національні інтереси нашої Батьківщини. На жаль, тоді у класі його ніхто не підтримав. Але він не здався.

Скільки сміливості треба було! Впевненості у своїй правоті! І це не у Львові, а в м. Дніпрі! Це подвиг! Це був бій, який виграв юнак! Виграла Україна! Кажуть, що "один у полі не воїн". Неправда! Воїн – якщо це Михайло Пономаренко!

Гнітять душу українська поступливість, всепрощення, "всьо равно, какая разница", тобто малоросійство. Закипає злість не так до ворогів, як на т. зв. своїх. Повсюдно спостерігаються хохляцтво, рабська покірність. Москалі протягом 350, а особливо 70 останніх років, витрачали величезні кошти на створення з українців хохлів-яничарів. І витратили недаремно. Ось один приклад рабства: Київ, початок 1970-х років. Двох українців один москаль, причому п'яний як чіп, узяв за комірці, як першокласників, і сказав: "Чтоб я нє слишал етово наречія!" (тобто української мови, якою вони тихо спілкувалися у дворі). І чоловіки опустили винувато голови й мовчки розійшлись (детальніше читайте у книжці Коваля Романа "Здолати Росію"). Два чоловіки не наважилися дати відсіч за таке приниження! Це були вже навіть не малороси, а раби.

А Михайло Пономаренко не промовчав.

Твій, друже, вчинок дає надію, що Україна переможе.

Бажаю тобі щасливої долі!

Олексій ДМИТРАХ

"ДО ГЛИБИНИ ДУШІ"

Щиро дякую за книгу "Жінки у Визвольній війні". Вкотре перечитувала окремі її сторінки, які до глибини душі тривожили, боліли. Все правдиве, живе.

Книга має чудову композицію. Вона промовляє устами, почуттями радості та смутку української жінки. Історія України у Вашій книзі жива. Бо в безсмертя пішли її Героїні. Це геніально.

Лариса ДАРМОХВАЛ

ОТ ЩО ЗНАЧИТЬ МОВА!

На Полтавщині в березні 1918 р., за свідченням Всеволода Петріва, свідоме українське громадянство зустрічало полк ім. Костя Гордієнка щиро, з бажанням допомогти, але одразу ховалося в закутки, коли чуло від українського вояка російську мову або "спостерігало прикмети давнього російського офіцерства". Росіяни та малороси, навпаки, просто розцвітали, коли чули з уст українського вояка російську, – їхні похмурі обличчя враз ясніли, і вони починали розмову про "спасєніє атєчєства ат бальшевіков".

Через 100 років 73 % учасників українсько-російської війни на Донбасі назвали українську мову рідною – такі результати опитування, проведені Центром Разумкова. Українська мова є рідною для 73% учасників АТО, їхніх рідних і близьких. Російська мова виявилася рідною для 6 % вояків. А ви кажете, "какая разніца"!

Р. К.

ІВАН ПИЛИПОВИЧ ЮЩУК

(3.10.1933, С. ЧОРНИКІВ, ВОЛИНЬ – 27.03.2021, КИЇВ)

Мовознавець, літературознавець, перекладач, громадський діяч, професор, автор підручників з української мови для середніх та вищих слів, дослідник Голодомору-геноциду українців у 1932 – 1933 роках, завідувач кафедри слов'янської філології і загального мовознавства Київського міжнародного університету, член Національної спілки письменників України, лауреат Всеукраїнської премії Бориса Грінченка, Всеукраїнської премії ім. Івана Огієнка, премії імені Дмитра Нитченка.

Вічна пам'ять і вдячність за життя прожите для України!

ЧЕРЕЗ "НОВУ ПОШТУ" МОЖНА ПРИДБАТИ

Видання Історичного клубу "Холодний Яр" можна придбати через "Нову пошту", переказавши кошти на картку Р. Коваля у Приватбанку: 5168 7554 4667 0339.

Переславши гроші, просимо телефоном (або через електронну адресу kovalroman1@gmail.com) замовити книжки, вказавши куди і кому надсилати книжки.

Номери телефонів 067-726-30-36, 066-211-41-85. Ось ціни без вартості пересилки:

"Полковник Болбочан: спогади, свідчення, документи" – 300 грн.

"Батькам скажеш, що був чесний" Романа Коваля – 275 грн.

"Жінки у Визвольній війні: історії, біографії, спогади. 1917 – 1930" – 370 грн.

"Донбас: радість і біль. 2014 – 2020" – 175 грн.

"Житомирщина в боротьбі" Романа Коваля – 275 грн.

"Яків Орел-Гальчевський: боротьба і філософія боротьби" Романа Коваля – 75 грн.

"Здолати Росію" Р. Коваля – 250 грн.

"Сумщина в боротьбі" Р. Коваля, В. Моренця та Ю. Юзича – 250 грн.

"Отаман Зелений" Романа Коваля – 100 грн.

"Подєбрадський полк" Армії УНР (т. 1) – 300 грн.

"Подєбрадський полк" Армії УНР (т. 2) – 150 грн.

"Подєбрадський полк" Армії УНР Р. Коваля, В. Моренця та Ю. Юзича (т. 3) – 250 грн.

"Крізь павутиння змосковщення" – 80 грн.

"Історія України-Русі" Миколи Аркаса – 100 грн.

"Тиха війна Рената Польового" Романа Коваля – 300 грн.

"Михайло Гаврилко: і стеком, і шаблею" Романа Коваля – 450 грн.

HTTP://NEZBORYMA-NACIYA.ORG.UA/

У редакції через "Укрпошту" можна придбати такі книги:
(ціну вказано, враховуючи вартість пересилки книг поштою):

"Полковник Болбочан: спогади, свідчення, документи" – 335 грн.
"Жінки у Визвольній війні: історії, біографії, спогади. 1917 – 1930" – 410 грн.
"Донбас: радість і біль. 2014 – 2020" – 210 грн.
"Житомирщина в боротьбі" Романа Коваля – 315 грн.
"Батькам скажеш, що був чесний" Романа Коваля – 315 грн.
"Здолати Росію" Романа Коваля – 290 грн.
"Сумщина в боротьбі" Р. Коваля, В. Моренця та Ю. Юзича – 275 грн.
"Яків Орел-Гальчевський: боротьба і філософія боротьби" Романа Коваля – 110 грн.
"Подєбрадський полк" Армії УНР Романа Коваля, Віктора Моренця та Юрія Юзича (т. 1) – 325 грн.
"Подєбрадський полк" Армії УНР Романа Коваля, Віктора Моренця та Юрія Юзича (т. 2) – 175 грн.
"Подєбрадський полк" Армії УНР Романа Коваля, Віктора Моренця та Юрія Юзича (т. 3) – 275 грн.
"Отаман Зелений" Романа Коваля – 135 грн.
"Крізь павутиння змосковщення" Романа Коваля – 110 грн.
"Історія України-Русі" Миколи Аркаса (2-ге, краківське, видання) – 130 грн.
"Тиха війна Рената Польового" Романа Коваля – 350 грн.
"Михайло Гаврилко: і стеком, і шаблею" Романа Коваля – 525 грн.

Книги можна придбати, попередньо переказавши кошти електронним переказом на ім'я Р. М. Коваля, вул. генерала Геннадія Воробйова (Курська), буд. 20, пом. 14, Київ, 03049.

Сердечно дякуємо за підтримку газети "Незборима нація"!

Віктор ГРИГОРЕНКО (м. Новомосковськ) – 200 грн.
Віктор ДРУЗЬ (с. Зорине, Сумщина) – 260 грн.
Ігор СМЕТАНСЬКИЙ (Калуш) – 300 грн.
Степан ПЕТРАШ (Калуш) – 300 грн.

НЕЗБОРИМА НАЦІЯ

Її редактор Р. Коваль – дослідник Визвольної боротьби українців за свою державу XX ст. Ця газета – про долі УСС, вояків Галицької армії, Армії УНР, повстанських отаманів та їхніх козаків, Карпатську Січ, ОУН, УПА, вояків АТО, а також про кобзарів, письменників, нові книжки про Визвольну боротьбу.

Наш індекс – 33545.

Індекс 87415 – для передплатників Донецької та Луганської областей.

Редактор **Роман Коваль**

Верстка **Анна Воловнік**
Коректор **Надійка Овчарук**

Інформаційне забезпечення **Микола Владзімірський, Владислав Карпенко, Люба Криворот**

Технічний директор **Максим Селюзкін**

Адреса для листування 03049, Київ, вул. генерала Геннадія Воробйова (Курська), буд. 20, пом. 14.
Тел./факс: 242-47-38
kovalroman1@gmail.com
Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти.
Видання зареєстровано 28.12.1993 р. у Державному комітеті України у справах видавництв, поліграфії та книгорозповсюдження. Серія КБ №325.
Наклад 1000 примірників.
Видруковано 29.03.2021 р. ТОВ "Прес Корпорейшн Лімітед"
Номер замовлення 2010314

Засновник Роман Миколайович Коваль

"Незборима нація" – газета для тих, хто хоче знати історію боротьби за свободу України